

Ususret novom Obiteljskom zakonu Republike Hrvatske

Živimo u vremenu koje mnogi nazivaju postmodernom. Prema tome pojmu i suvremene društvene pojave dobivaju svoje nazive. Tako se, između ostalog, govori o postmodernim društvenim procesima i u okviru njih o postmodernoj obitelji koja je nastala kao posljedica društvenih promjena. Postmoderne obitelji ne nose više značajke predmoderne (trogeneracijske i višegeneracijske) i sve manje imaju značajke moderne (dvoeneracijske) obitelji. Nalazimo se, dakle, u razdoblju kada se kao alternativa već ustaljenom i prihvaćenom obliku nuklearne obitelji (roditelji i njihova djeca) javljaju drugi obiteljski oblici. Novo, postmoderno društvo karakterizira sve veći broj rastava brakova, ljudi se češće odlučuju živjeti u izvanbračnoj zajednici, povećava se broj jednočlanih kućanstava, sve više ljudi želi živjeti samačkim životom. Nije malen ni broj samohranih obitelji u kojima djeca žive većinom samo s majkom, ali je u porastu i broj obitelji u kojima djeca žive samo s ocem. Također je sve manje ljudi koji se odlučuju na brak. Mnogi se brakovi raspadaju ubrzo nakon sklapanja, ponajviše zbog neispunjenih očekivanja s kojima mladi ulaze u brak, zatim zbog sukoba u braku ili zbog mogućnosti da supružnici mogu bez zakonskih posljedica napustiti obitelj. Osim toga, u nekim se europskim zemljama pokušava živjeti u komunama. Uz to je u mnogim zemljama u porastu i broj službeno sklopljenih istospolnih (homoseksualnih ili lezbijskih) brakova koji se u pravima izjednačuju s konvencionalnom obitelji, na temelju čega su u nekim zemljama stekli pravo usvajanja i odgajanja djece.

Mnogi su sociolozi mišljenja kako ovakav trend razvoja obiteljskoga života mijenja i naše ustaljeno mišljenje o obitelji kao kamenu temeljcu svakoga, pa i ovoga postmodernog društva. Naime, do sada smo se bili navikli slušati da je obitelj 'društvena ustanova' koju nalazimo u svim društvima; da se ubraja u temeljne ustanove društva jer uspijeva ispuniti glavne društvene uloge, posebice onu o socijalizaciji novih članova društva; da je takva obitelj pored religije i odgoja stožerna društvena ustanova koja je kroz povijest uspijevala zadovoljiti osobne potrebe čovjeka pojedinca za ljubavlju i intimnošću. Uspijevala je regulirati seksualnost i, što je za svako društvo jako bitno, obitelj je bila i do danas ostala glavno mjesto njegove biološke reprodukcije. Osim toga, ona ispunjava funkciju zaštite i skrbi dojenčadi i male djece, a odraslima omogućuje uključivanje u društvo i preuzimanje odgovarajućih uloga.

Različite sociološke teorije različito gledaju na instituciju obitelji i braka. Za funkcionalističku je teoriju obitelj jedan od društvenih podsustava s posebnim zadaćama, bitan za održavanje cijelog društva — dok je, nasuprot tomu, za feministice, marksiste i psihologe obitelj mjesto stalnih napetosti, su-

koba i razlika. Ona prema njihovom shvaćanju ima i svoju tamnu stranu. U njoj vide veliko zlo jer su problemi koji se javljaju u društvu posljedica problema nastalih u obitelji. S kršćanskoga se pak stajališta obitelj oblikuje uzajamnim darivanjem muškarca i žene uz istodobno ostvarivanje te ljubavi rađanjem novoga života u kojemu čovjek postaje slika Boga ljubavi.

Sve donedavna obitelj se smatrala institucijom u kojoj država nije imala što tražiti. Ona je bila mjesto osobne privatnosti, skrovito pribježište u kojemu muž i žena zajedno sa svojom djecom mogu ostvariti punu osobnost, svoju intimu. Međutim, u novije vrijeme obitelj postaje jednim od najvažnijih političkih pitanja i problema suvremenoga društva, gdje se političkim mjerama želi uređivati obiteljski život. Mnoge su države, među kojima i Republika Hrvatska, utemeljile i posebne ministarske odjele za brigu o obitelji. Tako je hrvatsko Ministarstvo rada i socijalne skrbi uputilo 29. kolovoza 2002., nakon provedene javne rasprave, nacrt prijedloga Obiteljskoga zakona Hrvatskoj vladi i Hrvatskomu saboru na razmatranje i usvajanje. Predloženim se zakonom želi urediti 'brak, odnosi roditelja i djece, posvojenje, skrbništvo, učinci izvanbračne zajednice žene i muškarca te postupci nadležnih tijela u svezi s obiteljskim odnosima i skrbništvom'. Prema tom zakonskom prijedlogu sasvim je vidljivo da predlagatelj polazi od suvremenoga shvaćanja postmoderne obitelji. To znači da se u Republici Hrvatskoj želi ozakoniti postojanje alternativnih oblika obitelji. Zakon naime u potpunosti izjednačuje neslužbenu, izvanbračnu zajednicu sa službenom (pred matičarom ili svećenikom) sklopljenom bračnom zajednicom. On također predlaže da se ozakoni postojanje istospolnih zajednica (homoseksualnih i lezbijskih) koje se u svemu trebaju izjednačiti s bračnom zajednicom, s jedinom razlikom što istospolne obitelji ne bi mogle usvajati djecu.

Donošenje novoga Obiteljskoga zakona u Hrvatskoj je izazvalo veliku pozornost. Za njegovo su donošenje zainteresirani mnogi: država, Crkva, religijske (kršćanske i nekršćanske) zajednice, nevladine udruge (ponajprije feminističke i marksističke orijentacije) te pojedinci kojih se tiču odredbe ovoga zakona. Pred hrvatske se građane, svejedno koje oni narodnosti i kojega vjerezakona bili — a pred hrvatsku katoličku javnost ponajprije — postavlja temeljno pitanje: hoćemo li zakonskim rješenjima ići naruku onim postmodernim zapadnoeuropskim razvojnim trendovima koji obitelji ne pridaju više ulogu društvene institucije koja bi osiguravala održanje i daljnje postojanje društva i države, ili ćemo učiniti sve kako bismo pomogli našim obiteljima na raskrižju. Hrvatski bi sabor, dakle, pri donošenju obiteljskoga zakona morao u obzir uzeti da smo mi tek jedna mala desetogodišnja država u kojoj je u vrijeme snažnih globalizacijskih procesa potrebno zaštititi i pomoći obitelj kao temeljnu okosnicu postojanja i opstanka hrvatskoga društva. To znači da bi Sabor i Vlada svojim odlukama trebali poticati i materijalno pomagati mlade obitelji, posebice one koje se odluče imati više djece. Jer povijest je to zorno pokazala: u podnebljima gdje se natalitet smanjuje, a mortalitet povećava, dugoga vijeka nisu ni društvo ni država.

Ivan MARKEŠIĆ*

* Dr. sc. Ivan Markešić, HLZ »Miroslav Krleža«, pročelnik studija sociologije na Hrvatskim studijima, Zagreb.